

Lakialoite LA 4/2018 vp

Hanna Sarkkinen vas ym.

Lakialoite laiksi rikoslain 20 luvun 1 §:n muuttamisesta

Eduskunnalle

Rikoslain 20 luvun keskeinen tehtävä on suojata yksilön seksuaalista itsemääräämisoikeutta. Vapaasta tahdosta annettu suostumus sukupuoliyhteyteen tai muuhun seksuaaliseen tekoon on keskeinen yksilön seksuaalisen itsemääräämisoikeuden suojan kannalta. Voimassa oleva rikoslain raiskauksen määritelmä asettaa kuitenkin teon tunnusmerkistössä ensisijaiseksi väkivallan käytön tai sillä uhkaamisen.

Lisäksi rikoslain 20 luvun 1 §:n 2 momentti on ongelmallinen yksilön seksuaalisen itsemääräämisoikeuden puolustamisen kannalta. Mikäli raiskaukseen ei liity muuta henkilöön kohdistuvaa fyysistä väkivaltaa tai sillä uhkaamista, momentissa edellytetään, että raiskauksen uhri on kykenemätön puolustamaan itseään tai muodostamaan tai ilmaisemaan tahtoaan. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että uhrin on oltava huumattuna, unessa tai muuten toimintakyvyttömässä tilassa. Jos uhrin toimintakykyä sen sijaan on tallella, voidaan häneltä edellyttää voimassa olevan raiskausmääritelmän mukaan puolustautumista raiskaajaa vastaan. Kykenemättömyys itsensä puolustamiseen tai tahdon ilmaisemiseen voi momentin mukaan johtua myös pelkotilasta, mutta lakia tulisi selkeyttää siten, että ilman toisen suostumusta tapahtuva sukupuoliyhteys olisi aina raiskaus.

Kaikkinaisen naisten syrjinnän poistamista koskevan YK:n yleissopimuksen noudattamista valvova CEDAW-komitea on Suomea koskevissa loppupäätelmissään vuonna 2014 kehottanut Suomea tarkistamaan raiskausrikoksia koskevaa lainsäädäntöään. CEDAW-komitean mukaan lainsäädännöstä on poistettava vaatimukset, joiden mukaan loukkaava seksuaalinen teko tehdään käyttämällä voimaa tai sillä uhkaamalla, ja määriteltävä se uhrin suostumuksen puuttumisen perusteella. Tänä syksynä hyväksytty CEDAW-sopimuksen yleissuositus nro 35 nostaa suostumuksen puutteen raiskauksen keskeiseksi määrittelijäksi.

Maailman ensimmäinen laaja-alainen naisiin kohdistusvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemistä ja poistamista koskeva ns. Istanbulin sopimus tuli voimaan Suomessa 1.8.2015. Istanbulin sopimus velvoittaa Suomea tarkastelemaan rikoslain raiskauksen tunnusmerkistöä. Sopimuksen artikla 36 lähtee vahvasti siitä, että seksuaalista väkivaltaa, mukaan lukien raiskaus, määrittelee uhrin suostumuksen puute, ei tekijän käyttämä fyysinen väkivalta. Raiskauksen tunnusmerkistöä on rikoslaisissa muutettava niin, että se perustuu Istanbulin sopimuksen velvoittamalla tavalla suostumuksen puutteeseen. Lisäksi useat ihmisoikeusjärjestöt ja muut asiantuntijat ovat ajaneet rikoslain muuttamista jo vuosia.

Lakialoite LA 4/2018 vp

Kansainvälisen rikostuomioistuimen määritelmän mukaan puuttuva uhrin suostumus on raiskausrikoksen keskeinen tunnusmerkki, ei käytetyn väkivallan määrä. Myös Euroopan ihmisoikeustuomioistuin on todennut päätöksessään vuonna 2003, että kaikki tahdonvastaiset yhdyntät on tulkittava raiskauksiksi.

Suostumusperustaisuuteen siirtyminen on järkevää myös siksi, että suostumusta ja sen puutetta käsitellään jo nyt seksuaalirikosoikeudenkäynneissä. Selkeän suostumusperiaatteen ja suostumuksen määrittelyn puuttuminen lainsäädännöstä vaikuttaa uhrin oikeusturvan toteutumiseen. Anglosaksisissa maissa on pitkä traditio suostumuksen puuttumisen käyttämisestä seksuaalirikosoikeuden keskeisenä tunnusmerkkinä. Suomen lainsäädäntöä uudistettaessa muiden maiden kokemuksia voidaan hyödyntää tunnusmerkistökuvausta muotoillessa ja selvennettäessä lakiuudistuksen tavoitteita ja tarkoitusta lain esitöissä. Lisäksi on tärkeää, että lakia uudistettaessa suostumusperustaisuudesta ja suostumusperiaatteen järjestetään koulutusta oikeustieteen opinnoista tuomarien täydennyskoulutuksiin.

Voimassa oleva rikoslain raiskauksen määritelmä ei Suomessa suojaa tehokkaasti yksilön seksuaalista itsemääräämisoikeutta. Suostumuksen puutteen lisääminen keskeiseksi raiskauksen tunnusmerkiksi parantaa uhrin oikeusturvaa. Seksuaalisen itsemääräämisoikeuden ja yleisemmin ihmisoikeuksien suojan vahvistamisen kannalta olisi keskeistä, että suostumuksen puute mainittaisiin nimenomaisesti lain tasolla.

Edellä olevan perusteella ehdotamme,

että eduskunta hyväksyy seuraavan lakiehdotuksen:

Laki

rikoslain 20 luvun 1 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan rikoslain (39/1889) 20 luvun 1 §:n 1 momentti, sellaisena kuin se on laissa 509/2014, seuraavasti:

20 luku

Seksuaalirikoksista

1 §

Raiskaus

Joka on sukupuoliyhteydessä toisen henkilön kanssa ilman tämän suostumusta taikka pakottaa toisen sukupuoliyhteyteen käyttämällä henkilöön kohdistuvaa väkivaltaa tai uhkaamalla käyttää

Lakialoite LA 4/2018 vp

sellaista väkivaltaa, on tuomittava *raiskauksesta* vankeuteen vähintään yhdeksi ja enintään kuudeksi vuodeksi.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä _____ kuuta 20 ____ .

Lakialoite LA 4/2018 vp

Helsingissä 20.2.2018

Hanna Sarkkinen vas
Eva Biaudet r
Hanna Halmeenpää vihr
Aila Paloniemi kesk
Krista Mikkonen vihr
Satu Hassi vihr
Susanna Huovinen sd
Pilvi Torsti sd
Sari Raassina kok
Tytti Tuppurainen sd
Outi Alanko-Kahiluoto vihr
Eeva-Johanna Eloranta sd
Petri Honkonen kesk
Johanna Karimäki vihr
Olli-Poika Parviainen vihr
Sari Tanus kd
Paavo Arhinmäki vas
Katri Kulmuni kesk
Ulla Parviainen kesk
Tarja Filatov sd
Sirkka-Liisa Anttila kesk
Ritva Elomaa ps
Anne Kalmari kesk
Timo Harakka sd
Eeva-Maria Maijala kesk
Anna-Maja Henriksson r
Riitta Myller sd
Heli Järvinen vihr
Jyrki Kasvi vihr
Emma Kari vihr
Antero Vartia vihr
Jani Toivola vihr
Pekka Haavisto vihr
Touko Aalto vihr
Ozan Yanar vihr
Matti Torvinen sin
Lea Mäkipää sin
Anne Louhelainen sin
Kimmo Kivelä sin
Tiina Elovaara sin
Ari Jalonen sin
Kari Kulmala sin
Satu Taavitsainen sd
Ilmari Nurminen sd

Lakialoite LA 4/2018 vp

Merja Mäkisalo-Ropponen sd
Sirpa Paatero sd
Kristiina Salonen sd
Johanna Ojala-Niemelä sd
Ilkka Kantola sd
Lauri Ihalainen sd
Erkki Tuomioja sd
Harry Wallin sd
Pia Viitanen sd
Aino-Kaisa Pekonen vas
Li Andersson vas
Katja Hänninen vas
Kari Uotila vas
Silvia Modig vas
Annika Lapintie vas
Matti Semi vas
Anna Kontula vas
Markus Mustajärvi vas
Ilkka Kanerva kok
Timo Heinonen kok
Veera Ruoho kok
Pauli Kiuru kok
Elina Lepomäki kok
Pia Kauma kok
Mari-Leena Talvitie kok
Juhana Vartiainen kok
Markku Eestilä kok
Jaana Laitinen-Pesola kok
Sari Multala kok
Sari Sarkomaa kok
Anders Adlercreutz r
Veronica Rehn-Kivi r
Thomas Blomqvist r
Mikaela Nylander r
Stefan Wallin r